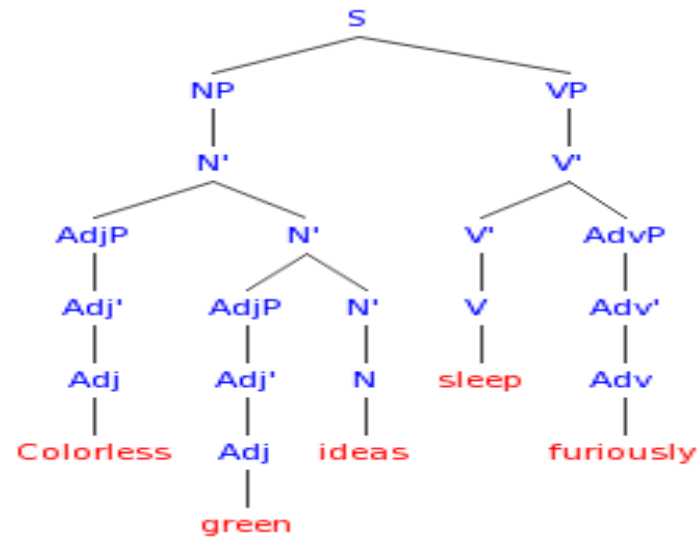

Językoznawstwo transformacyjno-generatywne

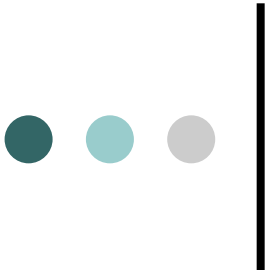
Językoznawstwo transformacyjno-generatywne (1)

Noam Chomsky (1928 r.) – językoznawca, psycholog, filozof, radykalny aktywista polityczny, jeden z najczęściej cytowanych naukowców w historii.

YouTube search results for "chomsky".

- Chomsky on Islamic fundamentalism, ISIS and the consequences of the Iraq War.**
1 rok temu • 605 571 wyświetleń
- Noam Chomsky - If Trump Becomes President**
Chomsky's Philosophy
1 rok temu • 1 251 438 wyświetleń
Source: <https://www.youtube.com/watch?v=0XnlhgXhh3c>
- Noam Chomsky - How to Deal with the Trump Presidency**
Chomsky's Philosophy
1 miesiąc temu • 863 111 wyświetleń
Source: https://www.democracynow.org/live/democracy_now_s_20th_an...
- Noam Chomsky - Changing Contours of Global Order!!!**
The Chomsky
3 tygodnie temu • 2 039 wyświetleń

Językoznawstwo transformacyjno-generatywne (2)

- Krytyka behawioryzmu – zewnętrzne zachowania nie wyjaśniają, jak działa język.
- Podkreślenie twórczego aspektu języka – potrafimy wypowiadać i rozumieć nieskończenie wiele zdań, których większości nigdy wcześniej nie słyszeliśmy.
- Wykorzystanie teorii matematycznych do formalizacji składni (Massachusetts Institute of Technology). Składniocentryzm.
- Wiele wersji jego teorii językowej: wersja pierwotna, **teoria standardowa („Zagadnienia teorii składni - 1965 r.)**, rozszerzona teoria standardowa, teoria rządu i wiązania, program minimalistyczny.

Językoznawstwo transformacyjno-generatywne (3)

- **Wykonanie** (*performance*) to praktyczne użycie języka konkretnych sytuacjach.
- **Kompetencja** (*competence*) to zespół reguł, które sterują tym procesem (zwykle są one nieuświadomione).
- Celem językoznawstwa jest „eksplicytny opis immanentnej kompetencji idealnego użytkownika języka”.
- **Gramatyka** to model kompetencji – urządzenie do generowania (produkowania) wszystkich poprawnych i wyłącznie poprawnych zdań danego języka.

Reguły frazowe (1)

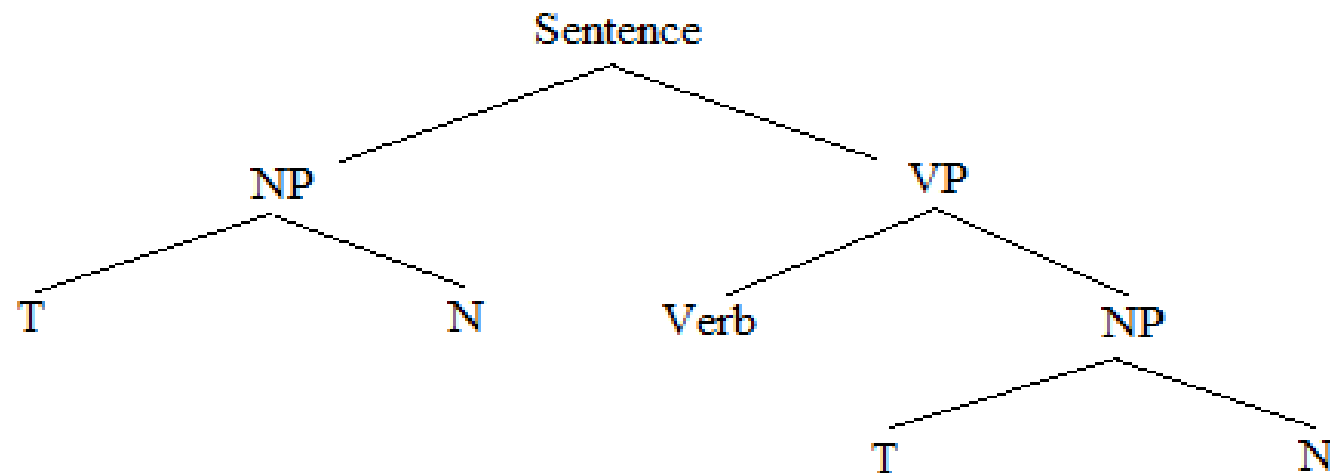
(1) Sentence \rightarrow NP + VP

(2) NP \rightarrow T + N

(3) VP \rightarrow Verb + NP

Reguły te generują następujący ciąg (szereg) symboli:

(NP (T + N) + VP (Verb + NP (T + N)))

Reguły frazowe (2)

(1) Sentence \rightarrow NP + VP

(2) NP \rightarrow T + N

(3) VP \rightarrow Verb + NP

(4) T \rightarrow *the*

(5) N \rightarrow {*man, ball, ...*}

(6) Verb \rightarrow {*hit, say, ...*}

np. *The man hit the ball.*

(7) VP \rightarrow V + Sentence (**rekurencja**)

np. *The man say that the man hit the ball.*

*The man say that the man say that the man
hit the ball.*

itd.

Transformacje (1)

- Transformacje to operacje przekształcania (derywowania) szeregu symboli generowanego przez reguły frazowe, np. zmiana szyku zdania, przenoszenie (pytania itd.) zastępowanie, dodawanie, zacieranie.
- Transformacje to operacje przekształcające strukturę **głęboką zdania w strukturę powierzchniową.**

Transformacje (2)

- Wyjaśnienie wieloznaczności syntaktycznej.
- Ta sama **struktura głęboka**, dwie różne **struktury powierzchniowe**:
- Strona bierna: *The man hit the ball*
 - *The man hit the ball.*
 - *The ball was hit by the man.*
- Końcówki gramatyczne (liczba, rodzaj, czas itd.):
The man hit the ball
 - *The man hits the ball* (czas teraźniejszy),
 - *The man hit the ball* (czas przeszły),
 - *The men hit the ball* (liczba mnoga),
 - *The men hit the balls* (liczba mnoga),
 - itd.

Transformacje (3)

- Jedna **struktura powierzchniowa**, dwie różne możliwe **struktury głębokie**.
- *Flying planes can be dangerous.*
 - ← *Flying (rzeczownik odczasownikowy) planes can be dangerous,*
 - ← *Flying (imiestów) planes can be dangerous.*
- *W czasie jazdy z kierowcą rozmawiać nie wolno.*
 - ← *W czasie (jazdy z kierowcą) (rozmawiać nie wolno).*
 - ← *W czasie (jazdy) (z kierowcą rozmawiać nie wolno).*

Gramatyka transformacyjno-generatywna a prawo (1)

- Rozróżnienie: struktura powierzchniowa – struktura głęboka a rozróżnienie: **przepis – norma prawna.**
- „Kto zabija człowieka, podlega karze...” (art. 148 § 1 k.k.)
- Według koncepcji norm sprzężonych przepis ten wyraża dwie normy prawne: 1) nie wolno zabijać, 2) za zabicie należy wymierzyć karę.

Gramatyka transformacyjno-generatywna a prawo (2)

- **Derywacyjna koncepcja wykładni prawa (M. Zieliński)** – wykładnia to proces dekodowania norm prawnych (zupełnych i jednoznacznych) z przepisów.
- W procesie tym należy ustalić stan prawny, uwzględnić wszelkie relewantne akty prawne, zawierające uzupełnienia, modyfikatory itd. interpretowanego przepisu. Następnie należy je ujednoznaczyć eliminując wieloznaczność i nieostrość.
- Struktura normy prawnej: adresat + okoliczności + nakaz/zakaz + zachowanie.
- Struktura przepisu: różnie...

Gramatyka transformacyjno-generatywna a prawo (3)

- **Norma z art. 148 k.k. (1972 r.):** „Człowiekowi (ADRESAT), który nie jest matką zachowującą się pod wpływem porodu i w czasie jego przebiegu w stosunku do dziecka, i który nie jest osobą w obronie koniecznej odpierającą bezpośredni bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro społeczne lub jakiekolwiek dobro jednostki, i który nie jest kompetentną osobą wykonującą prawomocny wyrok śmierci, i który nie jest żołnierzem oddziałującym na wroga w czasie działań wojennych nie w sposób niezgodny z prawem wojennym (OKOLICZNOŚCI), nakazuje się (NAKAZ/ZAKAZ) niech w każdych okolicznościach od dnia 1 stycznia 1970 r. nie zabija a nawet nie usiłuje zabić nie pod wpływem silnego wzruszenia, nie na żądanie innego człowieka i pod wpływem współczucia dla niego, człowieka (ZACHOWANIE).

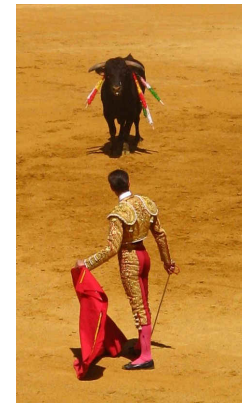

Rola semantyki (1)

- Gramatyka składa się z trzech komponentów:
 - **Komponent syntaktyczny** – reguły frazowe i transformacje, ma charakter generatywny (twórczy) – prymat i autonomia składni (składniocentryzm),
 - **Komponent fonologiczny** – interpretuje strukturę powierzchniową nadając jej formę dźwiękową,
 - **Komponent semantyczny** – interpretuje strukturę głęboką nadając jej znaczenie.

Rola semantyki (2)

- Początkowo Chomsky próbował skonstruować gramatykę bez odniesień do semantyki, jednak później wzbogacił ją o komponent semantyczny.
- Wykorzystał do tego sformalizowaną, logiczną koncepcję semantyczną (np. $\Sigma = M \{T, L [f(x)]\}$),
- Analiza składnikowa oparta o uniwersalne cechy semantyczne, dystynktory, ograniczenia selekcyjne itd.
- KAWALER = [+ludzki] [+męski] [+dorosły] [-żonaty]
- BYK = [+bydlęcy] [+męski] [+dorosły]

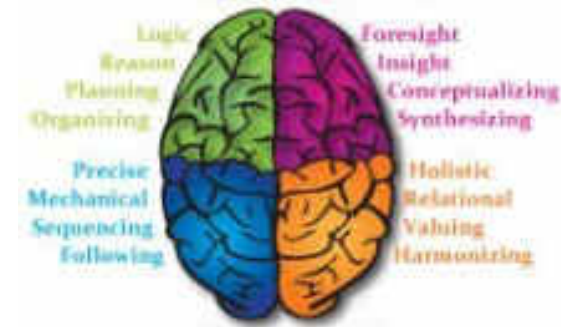

Psychologia i filozofia w gramatyce Chomsky'ego (1)

- Badanie języka jako sposób dotarcia do umysłu ludzkiego.
- **Mentalizm** - zamiast behawioryzmu (recenzja B.F. Skinnera).
- **Racjonalizm** (Kartezjusz) – zamiast empiryzmu.
- „Psychologia racjonalistyczna – tak brzmi centralna nazwa dla współczesnych badań nad językiem i poznaniem”.

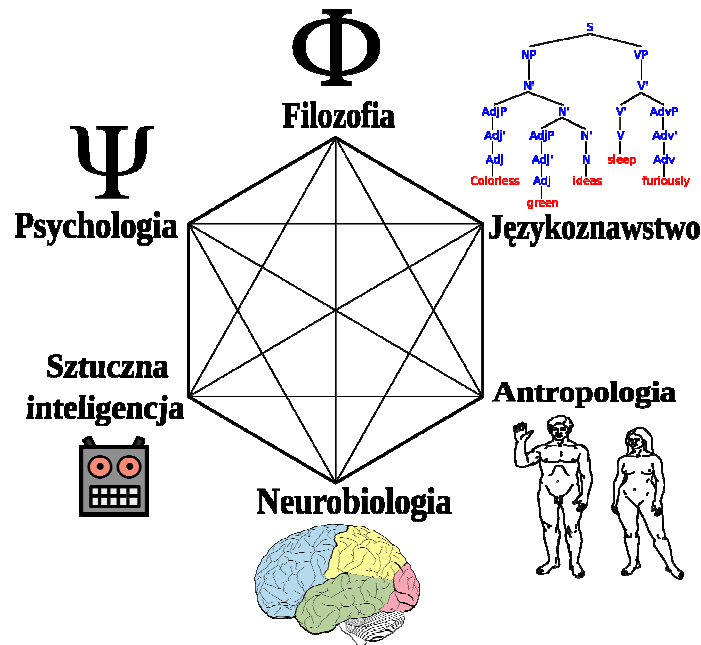
Psychologia i filozofia w gramatyce Chomsky'ego (2)

- Koncepcja niezależnych modułów (zdolności) umysłu.
- **Moduł językowy** (*language faculty*), który dalej dzieli się na sub-moduły: syntaktyczny, semantyczny, fonologiczny.
- **Natywizm** – moduł językowy jest wrodzony i dziedziczony genetycznie. Problem akwizycji języka (uczenia się języka przez dzieci).
- Gramatyka uniwersalna.

Psychologia i filozofia w gramatyce Chomsky'ego (2)

- „Rewolucja kognitywna” (1956 r.),
- *Cognitive Science* - nauki kognitywne, kognitywistyka, kognitywizm:

Psychologia i filozofia w gramatyce Chomsky'ego (3)

- „Kognitywizm to racjonalizm plus komputer jako model tego, w jaki sposób racjonalistyczną wizję umysłu można wcielić w życie”.
- Metafora komputerowa: ciało (*hardware*) i umysł (*software*).
- Umysł jako komputer operujący na reprezentacjach danych symbolicznych.

